

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КРАВЕЦЬ ОЛЬГА ОЛЕГІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 324

(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

О. О. КРАВЕЦЬ

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

ПЕРШКО Лариса Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління
за результатами попереднього захисту: **КРАВЕЦЬ Ольгу Олегівну** допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» грудня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **КРАВЕЦЬ ОЛЬГА ОЛЕГІВНА** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

КРАВЕЦЬ О. О. Державна політика модернізації судової системи України – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 « Публічне управління та адміністрування » - Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, 2023.

Визначено суть та особливості модернізації судової системи України, а також систематизовано чинники впливу на удосконалення механізмів управління судової системи України.

Проаналізовано основні проблеми державної політики щодо модернізації судової системи України, проаналізовано основні напрямки вирішення цих проблем, запропоновано інші шляхи вирішення.

Ключові слова: вдосконалення, судова реформа , стратегія розвитку судової системи , економічна ефективність, судова система.

ANNOTATION

KRAVETS O. State policy of modernization of the judicial system of Ukraine. – is Qualifying work on rights for a manuscript. Qualifying work on the receipt of educational master's degree after speciality a 281 " Public management and administration " is the Zhytomyr national Agroecological university, Zhytomyr,2023.

Essence and features of modernization of the judicial system of Ukraine, and also the factors of influence are systematized on the improvement of mechanisms of management of the judicial system of Ukraine.

The main problems of state policy regarding the modernization of the judicial system of Ukraine were analyzed, the main directions of solving these problems were analyzed, and other solutions were proposed.

Key words: improvement, judicial reform, judicial system development strategy, economic efficiency, judicial system.

ЗМІСТ

ВСТУП		5
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	9
	1.1. Конституційно-правові засади державного регулювання судової системи	9
	1.2. Порівняльно-правовий аналіз концептуальних моделей судової системи в Україні та світі	12
	1.3. Методичні підходи до державної політики модернізації судової системи України	16
РОЗДІЛ 2.	СУЧАСНИЙ СТАН МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	24
	2.1. Передумови й причини модернізації судової системи України	24
	2.2. Оцінка ефективності судової системи	26
	2.3. Аналіз основних напрямків реалізації державної політики модернізації судової системи	30
РОЗДІЛ 3.	НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	33
	3.1. Особливості та проблеми реалізації державної політики модернізації судової системи	33
	3.2. Шляхи підвищення державної політики ефективності судової системи в Україні	37
ВИСНОВКИ		42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		42
ДОДАТКИ		51

ВСТУП

Актуальність теми. Тема модернізації судової системи дуже актуальна, адже кожна країна, яка розвивається завжди впроваджує інновації у різні сфери діяльності та в органи влади також. Реалізація державної політики модернізації судової системи пов'язана з її реформуванням та покращенням організації. Сучасний стан економіки, та інших сфер життя України, спонукає до повсякденних обговорень реформ, які назріли давно. Судова реформа також знаходиться посеред реформацій, які є важливими та звертає на себе багато уваги.

В 2014 році Революція Гідності стала початком нового шляху проведення вагомих реформ в нашій державі. Зазначимо, що процес утвердження судової влади викликає труднощі, які пов'язані із складними реформами, які є соціально-економічними. Проведення судово-правової реформи є одним з стратегічних завдань розвитку державності нашої країни, ця реформа забезпечує становлення незалежних місцевих загальних судів, які є основою судової системи України і є основою забезпечення соціальної стабільності та режиму законності в державі та судових гарантій прав людини. В судовій системі і судовому процесі напрямок судової реформи засновані на ряді правових положень. Метою цих положень є встановлення верховенства права на основі його загальних принципів захисту прав і свобод людини. Система судів - організаційна структура судової системи, яка представляє собою багаторівневу складну судову систему, яка заснована на єдності принципів, завдань і цілей. Актуальність теми роботи також визначається недослідженістю та новизною конкретних різновидів спеціалізованих судів. А також прийняттям змін до Конституції України, нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року та створенням абсолютно нових спеціалізованих судів, таких як Вищий антикорупційний суд та Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Слід окремо виділити важливість теми що судова гілка влади України посідає особливе місце у своїй управлінській діяльності, адже суди виконують функції контролю за додержанням законності в Україні, виступають «публічним арбітром». Лише державна судова адміністрація України здійснює власне управлінську діяльність, але в роботі судів вона стосується лише організаційних питань.

А тому основний напрям теми удосконалення управлінської діяльності в судових органах, їх подальша демократизація, забезпечення на основі результативності і ефективності функціонування системи публічної влади. . Забезпечення прозорості і відкритості діяльності органів влади, тісна взаємодія органів публічної влади з бізнесом і громадським сектором на засадах партнерства.

Переорієнтація на управління за цілями і надання послуг, оцінювання діяльності за критеріями результативності і соціальної ефективності. Впровадження інформаційних технологій і розбудову системи електронного урядування.

Окремо виділимо важливість розвитку судової системи у такий час, як зараз, коли в країні все має змінюватись лише на користь держави, адже за це дуже велика ціна і в час таких змін правова діяльність має дуже важливе значення для теперішнього та майбутнього життя громадян, належного захисту їх прав та свобод.

Мета і завдання дослідження. На основі економіко-правового аналізу результатів судової теорії і практики розкрити сутність та особливості державної політики модернізації судової системи в Україні.

Для досягнення мети в дослідженні необхідно вирішити такі основні завдання:

- дослідити теоретичні аспекти реалізації конституційних положень про судову владу та її основні функції;
- проаналізувати провадження інновацій в органах судової влади;
- оцінити методологічні підходи системи судочинства в контексті

Євроінтеграції;

- визначити основні напрями подальшого розвитку місцевих загальних судів в процесі проведення судово-правової реформи;
- дослідити шляхи нормативно правового забезпечення;
- виділити недоліки у реалізації модернізації судової реформи;
- проаналізувати напрямки реалізації державної політики модернізації;
- визначити роль та місце спеціалізованих судів в українському судочинстві;

Об'єктом дослідження є державна політика реформування судової системи України.

Предмет дослідження – є модернізація судової системи України, функціонування загальних судів та нових спеціалізованих судів в період проведення реформування судової системи.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає комплекс сучасних методів наукових пізнань, використання яких ґрунтується на судовій реформі та удосконаленні механізмів управління судовою системою України. Такий підхід дозволить дослідити сутність механізмів управління в судовій системі, формування теоретичних положень і практичних висновків, спрямованих на вдосконалення організації функціонування судів загальної юрисдикції. У роботі застосовані такі методи наукового пізнання: класифікації та групування; порівняльно-правовий; економіко – правовий; структурно-функціональний метод; метод статистичного аналізу.

Структурно – функціональний аналіз дозволив визначити відповідність нормативно – правових актів в сфері регулювання процедури використання документів в судочинстві при реформуванні. Метод статистичного аналізу покладено в основу роботи з офіційними статистичними матеріалами, судовою практикою.

Наукова новизна одержаних результатів. Визначення шляхів модернізації судової системи України з наявністю декілька умов: 1) наявність шляхів удосконалення нормативно-правового забезпечення судової системи;

2) покращення кадрового ресурсу судової системи в Україні; 3) Необхідна матеріальна незалежність судової влади, яка включає належне соціальне фінансування судової системи; 4) впровадження іноземного досвіду ; 5) Належне функціонування Вищого антикорупційного суду України, та Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Кваліфікаційна робота написана в результаті опрацювання літературних джерел, законодавчих та урядових матеріалів, даних, отриманих з міжнародної інформаційної системи Internet.

Публікації. Основні результати дослідження оприлюднені в трьох публікаціях тез науково-практичних конференціях Поліського національного університету.

Структура і обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, 8 підрозділів, висновків, доказів та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 48 сторінок, список використаних джерел налічує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Конституційно-правові засади державного регулювання судової системи

Важливість судової системи для будь-якої демократичної держави та її функції в забезпеченні правосуддя завжди визначається у відносно короткому історичному контексті. Конституційно-правові засади державного регулювання судової системи України базуються на основних принципах, закріплених у Конституції та відповідному законодавстві. Ці принципи визначають функціонування судів та організацію, їхню прозорість, незалежність, верховенство права та забезпечують дотримання прав людини та громадянина – [1]. Основні принципи включають 6 різних факторів, які розглянемо детальніше.

Одним з головних є незалежність суду. На думку Конституційного Суду України, зниження рівня гарантій незалежності суддів опосередковано може призвести до обмеження можливостей реалізації права на судовий захист [2].

Невід'ємною складовою статусу суддів є їх незалежність. Вона є конституційним принципом функціонування та організації судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання, або звільнення з посади та призначення на посаду; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій

політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням [2], [3].

Другим важливим фактором є конституційні засади правосуддя. Саме вони закріплюють відповідність судових рішень Конституції та законам України, що підтримує важливість дотримання правових норм у судовій практиці. Відповідно до ст. 129 Конституції України основними принципами здійснення правосуддя та конституційними засадами судочинства є: незалежність; законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення доведеності вини; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості; забезпечення обвинуваченому права на захист; підтримання державного обвинувачення в суді прокурором; забезпечення апеляційного оскарження рішення суду; гласність (публічність) судового процесу; обов'язковість рішень суду (при цьому конституцією передбачається можливість визначення інших засад судочинства в судах окремих судових юрисдикцій [4].

Третім фактором є принцип верховенства права, який в Україні діє відповідно до частини першої статті 8 Конституції України. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Від держави верховенство права вимагає його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями свободи, соціальної справедливості, рівності тощо. [5].

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати рівність особи та свободу. Елементами верховенства права є принципи правової визначеності, рівності і справедливості, недвозначності і ясності правової норми, оскільки щось інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [6].

Четвертий фактор – це гласність та відкритість. Гласність та відкритість судового процесу – пріоритетний принцип кожного суду, який забезпечує особі право вчасно та в повному обсязі володіти інформацією щодо своєї справи.

Для забезпечення принципу відкритості та гласності розгляд справ проводиться у відкритому судовому засіданні. Проте в установлених законом випадках допускається розгляд справи у закритому судовому засіданні, але з дотриманням всіх правил судочинства при цьому. Гласність судового процесу є необхідною та основною умовою справедливого розгляду справи безстороннім і незалежним судом, а також забезпечує можливості для захисту законних інтересів та прав осіб, які беруть участь у судовому процесі. Відкритий судовий розгляд посилює підвищує у суддів і осіб, які беруть участь у справі, почуття відповідальності, громадський контроль за діяльністю суду, забезпечує виховний вплив судового процесу [7].

П'ятим фактором є принцип презумпції невинуватості. Цей принцип вважається одним з основних принципів прав людини і є важливою складовою справедливого судочинства. Він передбачає, що до тих пір, поки вину не буде доведено шляхом відповідного судового процесу та прийнято відповідне рішення суду, особа не може бути визнана винною.

І останнім фактором є підпорядкованість судів вищим судовим органам за ієрархічним принципом. Цей принцип передбачає, що суди у системі мають різні рівні та є ієрархічно підпорядкованими один одному. Зазвичай, у системі існують першінство судів нижчого рівня, а також можливість апеляційної чи касаційної перевірки судових рішень.

Українська судова система складається з загальних судів (районних, окружних), апеляційних судів та Верховного Суду. Загальні суди розглядають справи на першій інстанції, апеляційні суди - апеляції, а Верховний Суд відповідає за забезпечення єдності судової практики та приймає остаточні рішення у важливих питаннях правозастосування.

Суди нижчого рівня повинні дотримуватися рішень судів вищого рівня в межах сфери вирішення справ та їх компетентності. Це дозволяє уникнути

протирич та забезпечити однакове застосування закону на всій території країни, а також забезпечити єдність судової практики.

Законодавство України також визначає процедури призначення суддів, організаційну структуру судової системи, правила судочинства та інші аспекти, які регулюють функціонування судів та забезпечують реалізацію цих принципів.

1.2. Порівняльно-правовий аналіз концептуальних моделей судової системи в Україні та світі

Розглянувши концептуальні моделі судових систем в Україні та у світі, можна виявити певні відмінності та спільні риси, які впливають на їхню структуру, організацію та функціонування.

Спершу розглянемо судову систему України, яка становить сукупність усіх судів держави, заснованих на єдиних засадах організації і діяльності, що здійснюють судову владу. Судову систему України складають суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України, який є єдиним органом конституційної юрисдикції. Функції судів загальної юрисдикції - це основні напрями та види діяльності судів загальної юрисдикції з метою розгляду й вирішення справ у сфері господарського, цивільного, кримінального та адміністративного правосуддя, що здійснюється виключно судами на підставах, у межах та порядку, які передбачені Конституцією України та законами [8]. Суди у різних країнах виконують різноманітні функції, проте основна мета полягає в захисті закону, правосудді та розв'язанні правових конфліктів. Ось деякі загальні функції, які виконують суди у більшості країн:

1) Вирішення справ: суди розглядають справи, що виникають між організаціями, чи особами. Це можуть бути кримінальні, цивільні, адміністративні справи або справи у сімейному праві, в залежності від їх характеру.

- 2) Застосування закону: суди використовують закони, правові норми та прецеденти для вирішення спорів та розгляду справ.
- 3) Встановлення права: суди встановлюють права та обов'язки сторін у суперечці, допомагаючи вирішити юридичні питання.
- 4) Реагування на порушення закону: суди виступають як органи, що реагують на порушення закону та надають вироки у кримінальних справах.
- 5) Забезпечення правосуддя: головна мета судів полягає у розв'язанні конфліктів в рамках закону та у забезпеченні справедливості.
- 6) Захист прав і свобод: суди гарантують захист основних прав і свобод людини та громадянина.

Ці функції можуть варіюватися в залежності від системи правосуддя країни, її конституції та законодавства. Однак загальна мета судів залишається забезпечення справедливості та правопорядку у суспільстві.

Стаття 125 Конституції України встановлює побудову системи судів загальної юрисдикції за принципами спеціалізації та територіальності. Якщо територіальний принцип відбиває адміністративно-територіальний поділ держави і є традиційним, то принцип спеціалізації є порівняно новим для судової системи України. Він передбачає формування у майбутньому спеціалізованих судів з окремих галузей права (цивільних, кримінальних, адміністративних, фінансових та інших судів) на чолі з відповідними вищими судами [9].

У світі можна зустріти різноманітні моделі судових систем: однопроцентні, двопроцентні, трипроцентні тощо. Наприклад, у США судова система базується на федеральних та штатових судах, а в деяких країнах Європейського Союзу існує система загальних судів та європейських судових органів.

Принципи діяльності, такі як незалежність суддів, прозорість, доступність судового захисту, є загальними для більшості судових систем як в Україні, так і в інших країнах.

У світі існує безліч різноманітних судових систем. Вони можуть відрізнятися за своєю організацією, структурою та принципами роботи.

Більшість країн Європи, такі, як наприклад Франція, Німеччина, Італія, використовують континентальну, або іноді вживають термін – цивільну систему. Однією з головних особливостей континентальної системи є наявність кодифікованих (зібраних у систему) законів. Це означає, що право в цій системі базується на законах, прийнятих законодавчими органами. Закони часто є чітко записаними і офіційно опублікованими. Вони визначають права та обов'язки громадян, процедури судочинства, кримінальні та цивільні стандарти тощо. Ця система передбачає наявність незалежних судів, які розглядають справи на основі законів і правил. У континентальній системі є значна увага до професіоналізму юристів. Адвокати грають важливу роль у захисті прав та інтересів сторін [10].

В таких країнах, як США, Англія та Канада діє система загального, або іншими словами, спільного права. Вона базується на прецедентах та рішеннях судів, що створюють правові стандарти та звичаї для майбутніх рішень. Основні риси цієї системи включають: прецеденти та рішення судів: У системі загального права суди приймають рішення на основі прецедентів, тобто рішень, які вже були прийняті у схожих справах у минулому. Як і в інших системах, суди мають бути незалежними від владних органів для забезпечення справедливості та рівності перед законом. Ключовим елементом є система створення прецедентів, які надають правові стандарти та орієнтири для рішення майбутніх судових справ. Судді в системі загального права мають важливу роль у встановленні прецедентів та розвитку права через свої рішення. Ця система може відносно швидко адаптуватися до змін у суспільстві через можливість розвитку та зміни прецедентів.

В Індії та Японії використовується мішана, або як ще кажуть – гібридна система. Ця судова система представляє собою комбінацію різних аспектів континентальної (цивільної) та загального (спільного) права, які поєднуються для створення особливої системи правосуддя. Основні риси мішаної судової

системи включають елементи обох систем, адже в цій системі можна знайти елементи як прецедентів, так і кодифікованих законів. Це означає, що суди можуть використовувати як стандартні закони, так і рішення судів у минулих справах. Гібридна судова система може враховувати та адаптуватися до різноманітних правових культур та традицій, враховуючи особливості різних аспектів законодавства. Ця система може реагувати на зміни в суспільстві, швидко впроваджуючи нові прецеденти, або закони. Судді мають можливість вибирати з різних джерел права для прийняття рішень у судових справах.

І ще однією з загальних типів судової системи є ісламська судова система, інша назва якої – шаріат. Ця система судова система представляє собою комбінацію різних аспектів континентальної (цивільної) та загального (спільного) права, які поєднуються для створення особливої системи правосуддя. Основні риси мішаної судової системи включають елементи як кодифікованих законів, так і прецедентів. Це означає, що суди можуть використовувати як стандартні закони, так і рішення судів у минулих справах. Судова система Шаріату базується на принципах ісламського права, який виникає з Корану та традицій пророка Мухаммеда. Шаріат вважається божественним законом, який має бути виконаний вірними мусульманами. Він визначає не тільки право, але й моральні та релігійні норми. Судді використовують ісламське право для вирішення цивільних, кримінальних та сімейних справ. У багатьох ісламських країнах існує окремий судовий орган, відповідальний за вирішення справ на основі ісламського права. Шаріат включає такі аспекти, як сімейне право, спадковість, кримінальні покарання та економічні принципи. Шаріат може інтерпретуватися різними школами ісламської юриспруденції, що призводить до різних тлумачень та розуміння права [11].

Ісламська судова система є важливою частиною життя багатьох мусульманських країн, але варіюється у різних регіонах залежно від історичних, культурних та політичних факторів. Саме ця судова система найбільше відрізняється від тієї, яка панує в Україні.

Це лише загальні типи судових систем, і у кожній країні може бути своя унікальна система, заснована на їхній історії, культурі та законодавстві, тому і неможливо повністю порівняти нашу судову систему, з системами світу, адже у кожній системі відрізняються головні органи влади, закони, якими судді керуються.

1.3 Методичні підходи до державної політики модернізації судової системи України

Модернізація судової системи України є складним процесом, який включає в себе ряд методичних підходів та стратегій для досягнення покращень у функціонуванні судів. Реформи законодавства грають ключову роль у модернізації судової системи. Зміни в законодавстві можуть охоплювати реформу процедур, поліпшення процесу призначення суддів та більш прозорі судочинства, підвищення стандартів етики для суддів.

Судова система України в останні роки була предметом реформ та легіслативних змін з метою покращення її функціонування та незалежності. Серед ключових легіслативних змін, які відбулися чи були заплановані, це

реформа суддівської системи, за якої відбувається перегляд системи призначення суддів, зокрема впровадження конкурсних відборів та визначення критеріїв професійної етики та компетентності суддів, а також відбувається встановлення адміністративних та управлінських структур для забезпечення ефективного функціонування судів, впровадження антикорупційних механізмів, зокрема високих стандартів декларування майна суддів та запобігання конфлікту інтересів, впровадження та розробка електронних систем управління справами та електронних послуг для забезпечення доступності та ефективності судових процесів, поліпшення роботи місцевих судів, зокрема шляхом створення більш прозорих та ефективних механізмів вирішення місцевих спорів та конфліктів і на останок впровадження нових процедур та

поліпшення процесів видачі судових рішень для забезпечення швидкості та якості правосуддя [12].

Ці зміни спрямовані на створення більш прозорої, ефективної та незалежної судової системи в Україні, що є важливим кроком для підвищення довіри громадян до судів та правосуддя загалом.

Також відбувались інституційні зміни. Це включає в себе зміни в організаційній структурі судової системи, такі як створення спеціалізованих судів, реформа управління та адміністративних процедур, що можуть сприяти більш ефективному функціонуванню системи. Інституційна незалежність судової влади є складним та багатограним явищем, оскільки означає недопущення будь-якого неправомірного стороннього впливу на судову владу, повноцінну її автономність від інших гілок влади, а гарантування такої незалежності пов'язане із забезпеченням суддівської незалежності в усіх її аспектах та проявах, дотриманням гарантій незалежності й недоторканності суддів у повному обсязі. Інституційні зміни у судовій системі України спрямовані на покращення організаційної структури та ефективності функціонування судів. Серед цих змін було створення Вищого антикорупційного суду (ВАС) для розгляду корупційних справ високого рівня. Ця інституція спрямована на боротьбу з корупцією на вищому рівні влади. Також у рамках реформи створені спеціалізовані суди для вирішення певних категорій справ, таких як економічні, адміністративні, антикорупційні справи та інші. Була реорганізована судова адміністрація, а саме запровадження адміністративних структур для покращення управління судовою системою, що сприяє більш ефективній роботі судів. Проведено реформу Верховного Суду. Проведення реформи, спрямованої на покращення процедур призначення та функціонування Верховного Суду України з метою забезпечення його незалежності та компетентності, поліпшення судових процедур та механізмів для забезпечення більшої прозорості та швидкості судочинства., Збільшення фінансування для забезпечення адекватних ресурсів для судової системи, включаючи зарплати суддів та розвиток інфраструктури. Ці інституційні зміни

спрямовані на покращення дії судової системи, забезпечення більшої ефективності та незалежності, а також підвищення довіри до судів серед громадян [13].

Також в рамках модернізації судової системи було виконано підготовку кадрів та їх залучення. Підготовка та залучення кадрів у судовій системі України є ключовими аспектами для забезпечення якісного та незалежного правосуддя. У цій сфері виділяються певні напрямки, серед яких підготовка та освіта, а саме

забезпечення високої якості освіти для тих, хто обирає кар'єру у сфері права та суддівства. Це включає в себе навчання в університетах та академіях з правознавства. Також існує система підвищення кваліфікації, яка включає забезпечення можливостей для постійного навчання та підвищення кваліфікації суддів та інших працівників судової системи через семінари, тренінги, майстер-класи тощо. Проводиться процес конкурсного відбору. Використання конкурсних відборів для призначення суддів, що ґрунтується на компетенції та професійних якостях кандидатів. Відбувається також залучення досвідчених фахівців з права, які можуть надати консультації та підтримку у складних справах або при розробці реформ. Проводиться організація програм стажування для молодих професіоналів та учасників судової системи в інших країнах для обміну досвідом та найкращими практиками, а також Створення можливостей для розвитку кар'єри та професійного зростання для працівників судової системи, що сприяє мотивації та високій ефективності. Залучення та підготовка кваліфікованих кадрів є важливим елементом для підтримки якості та довіри до судової системи, що в свою чергу сприяє більш справедливому та ефективному правосуддю.

Для модернізації судової системи було впроваджено технологічні інновації. Використання сучасних технологій у судовій системі може полегшити процеси ведення справ, зберігання даних та забезпечення доступу до інформації. Станом на сьогодні спостерігаються численні зміни, зокрема ті, що стосуються постійного вдосконалення інноваційних технологій, які

можуть приносити користь як судовій системі держави, так і державі загалом. Користь від їх використання обумовлюється перш за все необхідністю вдосконалення та спрощення реалізації різних судових процесів[14] .

Залучення громадськості до розробки та впровадження реформ може допомогти забезпечити більшу легітимність та підтримку для модернізації судової системи. Також відбувається залучення громадськості до розробки та впровадження реформ, що може допомогти забезпечити більшу легітимність та підтримку для модернізації судової системи.

Не менш важливим є міжнародне співробітництво, а саме обмін досвідом та найкращими практиками з іншими країнами та міжнародними організаціями, що може стати корисним ресурсом для удосконалення судової системи [15].

Саме під час впровадження Україною справжньої та комплексної судової реформи, Росія розпочала війну проти нашої України, проте це не завадило впровадженню реформ, адже відбувається зміцнення демократичних інститутів, а також стрімка та якісна реалізація реформ. Спочатку обстріли зі сторони Росії призупинили впровадження реформ на декілька місяців, проте згодом робота продовжилась. Вагомою причиною цьому було евакуювання судів з прифронтової зони, а також порятунок працівників. Вирішивши всі нагальні кризові ситуації, реформа відновила, як тільки ситуація стабілізувалась.

Судова система України виявилась погано підготовленою до різкого негативного впливу на неї. За декілька днів до вторгнення почався один з етапів реформи, а саме – перевірка на добросовісність з запрошеними іноземними гостями, такими як американські судді у відставці. Саме перед перевіркою 10 членів Вищої ради правосуддя добровільно пішли у відставку, адже не захотіли проходити незалежне оцінювання на добросовісність, наслідком чого, стало те, що орган став неповноважним.

Під час вторгнення Росії в нас не було інституції, на жаль, яка змогла би надати судам інструкції, координувала би та готувала евакуацію матеріалів та справ, а також піклувалась би про персонал. Вже в перших числах березня Верховна Рада України вжила надзвичайних заходів, а саме внесла зміни до

законодавства та передачі частини функцій ВРП, котрі не закріплені в Конституції, Голові Верховного Суду. Голова Верховного Суду в свою чергу негайно прийняв керівництво змінивши юрисдикцію певних судів , а також відрядивши суддів з окупованих територій. Не менш важливим є і те, що судова система працює і під час постійних відключень світла, а також регулярних авіаударів. Саме так українська судова система продемонструвала неабияку стійкість і адаптувалась під не прості умови, проте без ВРП вона не зможе продовжувати існувати в довгостроковій перспективі. Розпочалась комплексна реформа суддівського врядування Верховною Радою України у липні 2021 року. Головним уроком виходячи з попередніх спроб стало створення нового Верховного Суду з нуля, підвищення прозорості, запровадження доброчесності та майнових перевірок суддів не може призвести до очікуваних результатів, якщо ті, хто приймає рішення не користуються довірою та є незалежними [16].

Саме не цей час перепало досягнення основної мети реформи – забезпечити формування Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів з висококваліфікованих, незалежних та доброчесних професіоналів. Реформою передбачено, що члени ВРП та ВКСС обирають на відкритих та прозорих конкурсах із залученням незалежних міжнародних експертів. Важливо, що міжнародні експерти отримали право вирішального голосу в цьому процесі. Для оцінювання доброчесності членів ВРП у листопаді 2021 року було створено Етичну раду, яка складається з трьох іноземців, які номіновані міжнародними донорами, та трьох українських суддів, які номіновані суддівським корпусом. Російське вторгнення зупинило роботу і цієї ради, втім у квітні 2022 року співбесіди з кандидатами відновились [16].

Вже у листопаді 2022 року радою було перевірено майже 100 кандидатів, а також надано рекомендації, внаслідок чого 12 січня 2023 року ВРП відновила свою роботу після перевірки кандидатів і затвердження нових членів ВРП. За 10 місяців, поки структура не працювала, було неможливо звільнити, чи призначити суддів, а також відсторонити, чи затримати суддів-колаборантів. Також у січні Конкурсна комісія, яка є аналогічним органом для відбору членів

ВКСС розпочала конкурс, процес якого також затягнуло вторгнення, але і ця реформа не зупинилась. 300 кандидатів змагалось за 16 посад, і вже 1 червня 2023 було призначено нових кандидатів. 23 червня 2022 року країни-члени ЄС проголосували за надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС [17].

Це все завдяки прогресу різних інституцій нашої країни за 9 років. Україна має комплексну автоматичну систему перехресних перевірок, що є в небагатьох країнах світу. З нуля було також створено систему нових незалежних антикорупційних інституцій для боротьби з високопосадовою корупцією. Нам потрібно виконати ще багато завдань, аби реально розпочати процес до вступу ЄС. Найважливішими та найскладнішими є завдання, які лежать у верховенстві права. Саме до судової системи ЄС не має детальних вимог, адже розглядає систему як внутрішню справу країн-членів і судова система України оцінюватиметься через призму рекомендацій Венеційської комісії та Ради Європи. Втім, зміни, які мають здійснитись Україною для забезпечення незалежності й доброчесності судової влади не відповідають рекомендаціям Ради Європи та «європейським стандартам». Однією з найбільш шкідливих ідей є ідея про те, що основною гарантією незалежності судової влади є самоврядування та невтручання інших суб'єктів у процес добору та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності [17].

Втім є і певна проблема. Так як у 2016 році було прийнято конституційні зміни, які позбавили Верховну Раду повноважень призначати та звільняти суддів, а роль приєдента зробили більш церемоніальною. Європейські партнери привітали ці зміни, адже вважали, що це сприятиме забезпеченню незалежності судової влади, але на практиці все вийшло по іншому, адже судова влада стала більш залежною і втратила підзвітність. Відповідно до Конституції України більшість членів ВРП – судді, яких обрали їх же колеги. Як у 2018 так і 2021 році було два майже однакових скандали, коли мали обрати кандидатів ВРП серед запропонованих і перед голосуванням вже були відомі прізвіща людей, які будуть обрані, що підтверджувалось на самому голосуванні, що в свою чергу свідчило про те, що судді не голосували

самостійно, а їх переконали голосувати на підтримку певних кандидатів, напевно, в обмін на майбутні блага та покривання їхніх дисциплінарних проступків.

Також прикладом є справа 2019 року, яка пов'язана з суддями Окружного адміністративного суду міста Києва, коли Національне антикорупційне бюро виявило корупційні злочини в особливо великих розмірах, вчинені суддями, а також звинувачення групи осіб у формуванні злочинної групи, яка планувала захоплення влади шляхом різних перешкод для діяльності ВККС, чому були підтвердженням аудіо записи, втім ВРП в свою чергу відмовилась відсторонити цих суддів від справ та навіть звинуватила Національне антикорупційне бюро у відкритті справи.

Втім це вирішилось і Україна винайшла унікальні рішення, які вже довели свою ефективність у забезпеченні незалежності та підзвітності судової влади. Саме задля цього було запрошено міжнародних експертів, внаслідок чого 80% сумнівних кандидатів одразу було відсіяно. Наразі реформа суддівського врядування має на меті примножити досвід Вищого антикорупційного суду. З 2016 року громадянське суспільство залучається до перевірки доброчесності суддів та кандидатів на посаду судді через Громадську раду доброчесності (ГРД) [18].

Це є унікальний орган, склад якого лише експерти, які номіновані та призначені організаціями громадянського суспільства, яка бере участь у кваліфікаційному оцінюванні суддів та кандидатів на посаду судді, проводячи перевірку на доброчесність та ухвалюючи висновки про невідповідність критеріям доброчесності. Досвід цієї ради доводить, що незалежні експерти, які представляють громадські організації, здатні проводити перевірку на доброчесність, опрацьовувати тонни інформації та протистояти високому тиску. У 2022 році відомий громадський експерт та колишній член двох складів ГРД та Ради громадського контролю НАБУ Роман Маселко був призначений членом Вищої ради правосуддя після того, як успішно пройшов перевірку Етичної ради. Наразі українці платять за свою демократію та свободу кров'ю і

ми наблизились до ЄС, як ніколи раніше, повністю усвідомлюючи, що ще є багато над чим працювати, щоб трансформувати інституції ще більше, а також зробити їх дійсно демократичними [18].

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Передумови й причини модернізації судової системи України

Ще з настанням незалежності України у 1991 році перед владою країни постало завдання замінити стару радянську судову систему на нову, яка була би основана на принципах верховенства права та захисту прав і свобод громадян. У 1992 р. було прийнято Концепцію судово-правової реформи, а в 1994 – Закон « Про статус суддів ». З затвердженням Верховною Радою у 1996 році Конституції України було закріплено розподіл державної влади на три гілки: виконавчу, судову, законодавчу. Це і було першими причинами та передумовами розвитку судової системи нашої країни.

Загалом початок реформування судової системи характеризувався тим, що були закріплені базові світові стандарти незалежності суддів та самостійності судової влади України. Втім, хоч і законодавчі зміни були позитивними, вищі органи влади ігнорували ідею побудови незалежної судової системи. Суди використовувались політичними силами задля задоволення власних інтересів, внаслідок чого корупція тільки процвітала в системі, а судова влада стала фінансово залежною від виконавчої влади.

Внаслідок опитування адвокатів, суддів, прокурорів було помітно суттєве зниження довіри до суддів, адже з 2002 по 2009 рік показник незалежності судової влади з 74% став 40%. За президентства Віктора Януковича через судові справи пов'язані з опозиційними діячами репутація судової системи дуже погіршилась. Так і поширилась ідіома «печерське правосуддя» , яка означала винесення несправедливих вердиктів, адже саме Печерський районний суд міста Києва приймав найбільш суперечливі рішення. Такі справи були дуже відомі і за кордоном і такі суди та арешти дуже підірвали довіру до незалежності суду України. Така погана репутація стала гарним приводом та причиною для того, щоб у 2014 році внести реформування судової системи як

одне з головних завдань у передвиборчій програмі Петра Порошенка у 2014 році. Було створено Раду з питань судової реформи, до якої увійшли юристи, голови суддів, науковці, громадські діячі, правозахисники, міністри, щоб підготувати пропозиції щодо стратегії реформування судочинства та судоустрою.

Так як Україна вже проходить довгий час шлях до вступу в Євро Союз, до судової системи безліч питань. Корупція, застаріла система, застарілі закони поставили безліч завдань для судової реформи і модернізації судової системи. У 2016 році було прийнято зміни до Конституції, а також Закон «Про судоустрій і статус суддів», «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», Закон «Про забезпечення права на справедливий суд», Закон «Про вищу раду правосуддя» та інші.

Важливими передумовами модернізації є незалежність суддів, адже важливо мати судову систему, яка діє незалежно від політичних та інших впливів, забезпечуючи справедливість та дотримання закону.

Відсутність прозорості та відкритості також не залишилась осторонь. Суди повинні працювати відкрито, надаючи доступ до інформації та процесів судочинства громадськості, втім з початком війни багато інформації з доступних для всіх джерел роблять прихованою .

Не всі судді та працівники апаратів були висококваліфікованими, а також добросовісними, що стало передумовою для формування Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів з висококваліфікованих, незалежних та добросовісних професіоналів з залученням іноземних фахівців для цього. Важливо мати суддів та працівників судів, які володіють високими професійними компетенціями, етикою та моральними якостями. Втім такі реформи велика кількість суддів не витримали під час перевірки на добросовісність.

Застарілі технології та недостатня адаптованість до суспільства не менш важливі, так як судова система повинна бути гнучкою та адаптивною до змін у суспільстві та технологічному прогресі, чого довгий час не було налагоджено у судовій системі України довгий період [20].

Не було налагоджено ефективну управлінську структуру і існувала необхідність у впровадженні ефективної системи управління та адміністрування для оптимізації роботи судових органів.

І не менш важливою ще однією передумовою є довіра громадськості, якої у громадян нашої країни довгий час немає, хоча це і важливо, мати підтримку та довіру громадськості до судової системи для забезпечення легітимності та авторитету судових органів.

Всі ці перелічені передумови можуть стати основою для подальшого розвитку судової системи, сприяючи покращенню її роботи та забезпеченню справедливості України. І хоч робота над модернізацією проходить вже протягом багатьох років і з певними труднощами, адже не всім це вигідно, деякі результати стають помітними лише зараз, і деякі реформи починають діяти також лише зараз, незважаючи на воєнний стан.

2.2. Оцінка ефективності судової системи

Органами правосуддя генерується величезна кількість кількісних даних про свою роботу. Завдяки цьому можна прослідкувати певні тенденції, які існують в окремих категоріях справ, а також в судочинстві загалом. Окрім цього, велика кількість людей зіштовхується з правосуддям, і їх персональний досвід також використати для оцінки. Також значення може мати загальне враження людей про роботу судів. Основна мета оцінки судової системи - отримання даних для прийняття усвідомлених рішень: державою –стосовно пріоритетів та напрямів подальшого розвитку судової системи, адже оцінювання дає змогу виявити слабкі та сильні сторони; міжнародними

організаціями – для вироблення стандартів та міжнародної політики, заохочення кращих практик; іноземними державами – як варто налагоджувати партнерські відносини з державою, адже очевидно - мало хто зацікавлений у тісній співпраці з країною, в якій порушення прав людине є масовим, а інвестиції незахищеними; інвесторами – варто спрямовувати інвестиції в країну, чи ні; громадянами – чи варто звертатися до суду, оскільки, якщо розгляд справи триває дуже довго або неможливо виконати судове рішення, то можливо варто шукати інші шляхи вирішення спору. Таке оцінювання проводить організація World Justice Project (WJP), яка не є урядовою [21].

Оцінювання проводиться за вісьмома факторами, два з яких стосуються судочинства (кримінального та цивільного), одночасно решта також певною мірою стосуються судочинства (розвиток корупції серед суддів, притягнення їх до відповідальності, судовий контроль за державною владою).

За Індексом верховенства права, судочинство оцінюється за такими показниками: доступність цивільного правосуддя; своєчасність розгляду справ; відсутність дискримінації, корупції та незаконного впливу державної влади; доступність, ефективність та безсторонність альтернативних способів вирішення спорів; кримінальне судочинство: ефективність розслідування та судового розгляду; ефективність виправної системи у зменшенні злочинної поведінки; безсторонність; відсутність корупції та незаконного впливу державної влади; належність процесу щодо обвинувачених і дотримання їхніх прав [22].

В Україні за даними Індeksu, в Україні рівень верховенства права знаходиться на стабільно середньому рівні. Загальна оцінка на 2021 рік становить 0,51 бали (в порівнянні з 2015 роком оцінка зросла лише на 0,03 пункта) і Україна посідає 74 позицію зі 139 оцінених країн.

Показник дещо кращий за цивільним судочинством і становить 0,54 бали-64 місце, це у порівнянні з 2015 роком більше на 0,05 пункта. Достатньо гіршим є показник кримінального судочинства, і становить він лише 0,37 бала (91 місце) та після незначного покращення у 2016 році, знизився на 0,03 пункта.

Найбільш негативно на ці оцінки вплинули розвиток корупції, а також політичний вплив у сфері правосуддя.

“Свобода у світі” (Freedom in the World), - ще одна організація, яка проводить оцінювання в команді з міжнародною неурядовою правозахисною організацією «Freedom House». Україну за даними звіту 2021 року віднесено до категорії «частково вільних» країн (60 балів зі 100 можливих). Цей показник є критично низькими в оцінці системи правосуддя. Так, за показником «Чи існує незалежна судова влада» з 4 можливих отримано 1 бал. За показником належності правової процедури у цивільних і кримінальних справах також отримано 1 бал. 1 бал також Україна отримує за незалежність судової влади, починаючи з 2013 року, а ось ситуація з належністю правової процедури у справах взагалі погіршилася на 1 бал порівно з попередніми періодами .

«Індекс свободи людини» (Human Freedom Index) – інструмент оцінки рівня персональної, цивільної та економічної свободи людини у світі. У межах дослідження оцінюють 82 індикатори, що відображають рівень свободи в країні. Рівень верховенства права та система правосуддя серед них. Для оцінювання використовують результати досліджень аналітичних центрів та організацій, серед яких: WJP, Freedom House, Bertelsmann Stiftung, International Monetary Fund, World Economic Forum та ін. До прикладу рівень верховенства права оцінюється з використанням даних Індексу верховенства права від WJP. За даними звіту 2021 року, Україна зайняла 98 місце серед 165 оцінених країн, піднявшись на вісім позицій порівняно з 2018–2019 роками. За рівнем верховенства права Україна отримала 4,6 бали, а за індикаторами незалежності та неупередженості судової системи – 4 та 3,8 бали відповідно (максимальний бал – 10). Зведений середньосвітовий показник свободи людини - 7,12 балів, а «лідерами» рейтингу є Швейцарія, Нова Зеландія та Данія [23].

Звіт показує, неспроможність української судової системи впоратись з навантаженням. 2018 року апеляційні суди розглянули всього 84% цивільних та 71% кримінальних справ порівняно з тими, що надійшли на розгляд, в цей же час середній показник в країнах Європи дорівнює 100%.

По органах прокуратури показники зовсім інші, бюджет яких становить майже 40% від бюджету всієї української системи правосуддя. Навантаження на прокурорів при цьому в десятки разів нижчі європейських показників.

Так само є оцінювання - “Матриця показників правосуддя ЄС”, яке проводиться Європейською комісією і оцінюються лише 27 країн Європейського Союзу. Україна не є членом Європейського Союзу, а тому оцінювання її системи правосуддя не проводиться за цією методологією.

Починаючи з 1 грудня 2021 року за допомогою Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в співпраці з «EU4USociety», що є Центром політико–правових реформ почато проект, що має назву «Оцінка української системи правосуддя за методикою EU Justice Scoreboard», що допоможе визначити недоліки та переваги української системи правосуддя, її функціонування порівняно з системами держав–членів ЄС, а також визначити пріоритети подальшого розвитку та вдосконалення. Крім того, протягом січня 2021 – січня 2024 року Радою Європи за спільною ініціативою з Європейським Союзом, буде проводитися оцінка результатів судових реформ у країнах Східного партнерства – «Показники правосуддя Східного партнерства». Мета проекту – допомогти країнам досягти ефективного, систематичного моніторингу на основі даних та оцінки якості, ефективності, незалежності та підзвітності їхніх систем правосуддя. У висновку це дозволить країнам–партнерам оцінити власний вплив їхніх зусиль у сфері судової реформи [24] .

Оцінка має охопити питання продуктивності і ефективності системи правосуддя, доступу до правової допомоги, суддівської та прокурорської кар’єр, альтернативних способів вирішення спорів, діяльності судових рад. Кожна країна згідно з умов має назначити національного кореспондента, який і буде кумунікувати з СЕРЕП та надавати дані, які потрібні проаналізувавши та виконавши завдання засновані на розроблених опитувальниках .

2.3 Аналіз основних напрямків реалізації державної політики модернізації судової системи

Судова система України протягом останніх років зазнає значних змін, спрямованих на її модернізацію та приведення у відповідність до європейських стандартів. Цей процес є складним і багатограним, що потребує комплексного аналізу.

Незалежність судової влади є одним із основоположних принципів демократичної держави. Вона гарантує неупередженість та справедливість судочинства, захищає права та свободи громадян. Існуючими викликами є: втручання в діяльність суддів: політичний тиск, корупція, телефонне право; недосконалість системи призначення та звільнення суддів: відсутність прозорості, конкурентності та об'єктивності; низький рівень довіри до судів: негативний вплив на імідж судової системи та готовність громадян звертатися до судів. Шляхами зміцнення незалежності судової влади можуть бути законодавчі зміни, а саме запровадження жорстких санкцій за втручання в діяльність суддів, удосконалення процедури призначення та звільнення суддів, збільшення прозорості та підзвітності судової системи.

Також можуть допомогти інституційні реформи: створення незалежного органу з питань доброчесності та етики суддів; підвищення рівня кваліфікації суддів; забезпечення належного фінансування судової системи.

Збільшення участі громадськості в процесі реформування судової системи також може допомогти. Зміцнення незалежності судової влади є складним та багатограним процесом, який потребує постійних зусиль з боку влади, суспільства та міжнародних партнерів [25].

Іншим важливим напрямком є якість судочинства, що визначає рівень довіри до влади та стан правової системи в країні. В Україні питання покращення якості судочинства є одним із пріоритетних напрямків реформ. І має визначити ряд існуючих проблем, серед яких тривалість розгляду справ, адже затягування судових процесів негативно впливає на доступність

правосуддя та права громадян. Складність та заплутаність процесуального законодавства ускладнює доступ до правосуддя для людей без юридичної освіти. Низький рівень кваліфікації деяких суддів призводить до помилок у судових рішеннях. Недостатнє використання сучасних технологій гальмує розвиток судової системи та знижує її ефективність. Для підвищення якості судочинства Впровадження електронного судочинства, автоматизація рутинних процесів, онлайн-доступ до судових рішень, електронний документообіг.

Удосконалення процесуального законодавства має включати спрощення процедур, зменшення кількості інстанцій, чітке визначення термінів розгляду справ. Підвищення кваліфікації суддів - постійне навчання та перепідготовка суддів, впровадження системи оцінювання їхньої роботи.

Забезпечення матеріально-технічного оснащення судів має включати сучасне обладнання та програмне забезпечення, належні умови для роботи суддів та працівників апаратів судів, адже важливість підвищення якості судочинства це означає і підвищення довіри до судової системи: гарантія справедливого та неупередженого розгляду справ, збільшення доступності правосуддя - спрощення процедур та зменшення витрат на судові послуги.

Підвищення ефективності роботи судів: скорочення термінів розгляду справ та зменшення навантаження на суддів, тож підвищення якості судочинства – це комплексний процес, який потребує постійних зусиль з боку влади, суспільства та міжнародних партнерів [26].

І ще одним важливим напрямком є забезпечення доступності правосуддя. Доступність правосуддя є одним із основоположних принципів демократичної держави. Вона гарантує, що кожна людина має можливість звернутися до суду за захистом своїх прав та свобод, але в нашій судовій системі існують певні питання з цього приводу. Серед таких проблем можна виділити: висока вартість судових послуг - судові витрати, послуги адвокатів, експертизи тощо; складність та заплутаність процесуального законодавства, що ускладнює доступ до правосуддя для людей без юридичної освіти; недостатня кількість судів, особливо в сільській місцевості; низький рівень правової обізнаності

населення: люди не знають своїх прав та не вміють їх захищати [27]. Для забезпечення доступності впроваджується зменшення судових витрат - запровадження системи безоплатної правової допомоги, звільнення від сплати судового збору певних категорій осіб, спрощення процесуального законодавства, що значить зробити його більш зрозумілим для людей без юридичної освіти, а також створення мережі місцевих судів, що дозволить забезпечити доступність судових послуг для жителів усіх населених пунктів, а також підвищення рівня правової обізнаності населення: інформаційно-просвітницькі кампанії, роз'яснення прав та обов'язків громадян. Це важливо, адже це значить захист прав та свобод людини і в свою чергу це гарантія того, що кожна людина може відстояти свої права в суді; підвищення довіри до влади, що значить зміцнення демократії та правової держави, зменшення соціальної напруженості - забезпечення справедливого вирішення спорів. Забезпечення доступності правосуддя – це складний та багатогранний процес, який потребує постійних зусиль з боку влади, суспільства та міжнародних партнерів. За роки реформ вдалося досягти певного прогресу: збільшилась довіра до судів, зменшилась кількість необґрунтованих рішень, прискорився розгляд справ [28].

Аналіз основних напрямків реалізації державної політики модернізації судової системи дає можливість оцінити ефективність реформ, визначити їхні досягнення та проблеми, а також сформулювати рекомендації щодо їхнього подальшого вдосконалення.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Особливості та проблеми реалізації державної політики модернізації судової системи

В Україні модернізація судової системи відбувається у контексті внутрішніх та зовнішніх викликів, і має свої особливості, серед яких: глибока реформа, міжнародний тиск і підтримка, створення нових інституцій, громадська участь, підвищення кваліфікації суддів, а також прозорість та акаунтабельність.

Україна веде активну реформу судової системи, спрямовану на повну перебудову та очищення від корупції. Це охоплює призначення суддів, зміну процедур, які регулюють діяльність суддів і покращення роботи апеляційних та касаційних інстанцій.

Дуже важливою особливістю є міжнародний тиск та підтримка, а також вони грають ключову роль у модернізації судової системи. Багато міжнародних організацій, як до прикладу Всесвітній Банк, Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд та інші надають для реформування фінансову підтримку, яка використовується для модернізації навчання суддів, технологій, підвищення якості правосуддя [29]. Також запрошуються міжнародні експерти та консультанти для надання порад та покращення судової системи, що включає в себе надання експертної оцінки поточного стану судової системи та розроблення стратегій реформ, участі в провадженні реформ. Особливістю реалізації реформ також є те, що Україна працює над відповідністю своєї судової системи міжнародним стандартам та нормам, зокрема щодо прав людини, суддівської етики, прозорості та ефективності правосуддя. Інтеграція України до міжнародних структур та угод, таких як Європейський Союз, передбачає виконання певних стандартів у сфері правосуддя та демократії. Це

створює тиск на уряд для реформування судової системи. Міжнародні організації та партнери проводять моніторинг реформ та надають оцінку їхнього прогресу [30]. Це дозволяє Україні виявляти сильні та слабкі сторони у реалізації судових реформ та коригувати стратегії на основі цих оцінок.

Створення нових інституцій є також особливістю модернізації реформ, адже у рамках реформи були створені нові інституції, такі як Антикорупційний суд, який був створений для розгляду особливо складних справ, пов'язаних з корупцією на вищому рівні влади з завданням забезпечити об'єктивне й швидке розглядання справ та прийняття судових рішень у цій сфері; Вища рада правосуддя, яка відповідає за відбір та призначення суддів, проведення дисциплінарної відповідальності за порушення суддями етичних норм; Апеляційний суд, який створений для забезпечення апеляційного контролю рішень місцевих судів та підвищення консистентної судової практики, а також НАБУ, САП, Державне бюро розслідувань. Ці нові інституції мають підвищити прозорість, ефективність, незалежність, а також впроваджувати строгі механізми відповідальності для боротьби з корупцією та забезпечення правосуддя.

Реформа судової системи в Україні активно враховує громадську думку та активність, забезпечуючи участь громадськості у виборі суддів, контролі за їхньою діяльністю та забезпеченні прозорості судових процесів.

Велика увага приділяється підвищенню професійних знань та навичок суддів через навчання, тренінги та обмін досвідом з міжнародними партнерами, а також значний акцент робиться на створенні прозорих процедур, відкритих даних та механізмів контролю за діяльністю судів, що сприяє підвищенню довіри до судової системи.

Такі особливості відображають стрімке зусилля України в напрямку створення незалежної, прозорої та ефективної судової системи, що відповідає сучасним вимогам правосуддя та міжнародним стандартам.

Тепер розглянемо проблеми реалізації державної політики модернізації судової системи, які ускладнюють їх реалізацією.

Першою, а також дуже відомою проблемою є корупція та недостатня чесність. Проблеми корупції та впливу політики на судову систему є серйозними перешкодами для впровадження реформ. Недостатня незалежність судів та втручання у вирокі можуть підірвати будь-які спроби реформування. Це також одна з найбільших проблем, на яку звертають увагу міжнародні партнери. Судді можуть приймати хабарі або взятки в обмін на вирішення справ чи ухвалення певних рішень, що порушує принцип справедливості та об'єктивності [31]. Недостатнє фінансування судів, низька зарплата суддів, неадекватне організаційне забезпечення можуть створювати умови для поширення корупції.

Уряд України здійснює значні зусилля для боротьби з корупцією в судовій системі через створення нових антикорупційних органів, реформування процедур висунення та дисципліни суддів, вдосконалення контролю та прозорості у судових процесах. Проте це залишається складною проблемою, яка потребує подальших системних змін та підтримки громадськості для повного вирішення.

Другою проблемою є низький рівень довіри до судової системи. Низький рівень довіри до судової системи України є серйозною проблемою, яка впливає на відносини між громадянами та державними інституціями, справедливість судових рішень та дотримання закону. Громадяни часто відчують, що судові процеси не є достатньо відкритими та прозорими. Недостатня доступність інформації та змовчання щодо роботи судів можуть сприяти поширенню сумнівів у чесності рішень [32]. Деякі судові процеси можуть бути надто тривалими та неефективними, що підриває довіру громадян до системи. Відсутність швидких та рішучих судових вироків також впливає на віру в правосуддя. У певних випадках громадяни сприймають суддів як недостатньо кваліфікованими або підвладними зовнішнім впливам, що порушує їхню довіру до об'єктивності та компетентності.

Третя проблема – відсутність необхідних ресурсів. Відсутність необхідних ресурсів є однією з серйозних проблем, яка ускладнює судову

реформу в Україні. Для успішної реформи судової системи потрібні фінансові, людські та технічні ресурси, а також підтримка громадськості. Недостатнє фінансування судової системи може призвести до нестабільності, недоліків у роботі, низьких зарплат для суддів і персоналу, а також неспроможності впроваджувати сучасні технології та методи роботи. Наявність кваліфікованого персоналу, який включає в себе суддів, юристів, клерків, також є ключовим фактором. Недостатній обсяг кваліфікованого персоналу може уповільнити судовий процес та погіршити якість судових рішень. Використання сучасних технологій для автоматизації процесів, зберігання інформації та забезпечення безпеки даних важливе для ефективної судової системи. Недостатня технічна база може стати перешкодою для модернізації. Реформа судової системи вимагає значних інвестицій та підтримки, які можуть бути складні для забезпечення в умовах обмежених бюджетних ресурсів [33]. Подальші зусилля у залученні фінансових, людських і технічних ресурсів, а також підтримка з боку громадськості та міжнародних партнерів, можуть допомогти подолати цю проблему і забезпечити успішну судову реформу в Україні.

Складність структурних змін є четвертою проблемою. Впровадження нових інституцій та системних змін може виявитися складним через опозицію внутрішніх інтересів, бюрократичні перешкоди та складнощі в адаптації до нових правил та процедур. Зміни в судовій системі можуть супроводжуватися опозицією політичних сил або еліт, які мають власні інтереси у підтримці статус-кво або впливу на судові рішення. Частина суддів, адміністрації судів чи інших учасників системи може опиратися структурним змінам, оскільки це може вплинути на їхній статус, роль або переваги, які вони мають за певних умов. Реформування складних бюрократичних систем може вимагати часу та великих зусиль через складні процедури, розробку нових нормативних актів та процедур. Відсутність чіткого плану дій та неоднозначності в законодавстві може призвести до труднощів у виконанні реформ та привести до конфліктів у реалізації змін. Важливо, щоб учасники системи отримали необхідну підтримку, навчання та підготовку для впровадження нових процедур та

підходів. Недостатня підготовка може ускладнити процес впровадження змін. Ці складності потребують системного підходу до реформи, уникнення політизації процесу, врахування потреб учасників системи та поступового впровадження змін, спираючись на докази та міжнародний досвід. Такий підхід може допомогти зменшити опозицію та мінімізувати складності в реалізації структурних змін у судовій системі.

І п'ята проблема - відсутність громадської підтримки. Важливість підтримки з боку громадськості в реформуванні судової системи не може бути недооцінена. Якщо громадяни не вірять у реформи та не підтримують їх, це ускладнює їх виконання та успішну реалізацію. Низький рівень довіри до судової системи може знижувати бажання громадян підтримувати будь-які реформи. Якщо вони не вірять у вдосконалення системи, вони можуть бути байдужі або навіть проти будь-яких пропонованих змін. Так як раніше вже були спроби реформування судової системи, які не принесли очікуваних результатів або були супроводжені корупцією чи неефективністю, це призвело до песимістичного ставлення до нових ініціатив. Також громадянам проводиться недостатня інформаційна кампанія щодо необхідності та переваг реформ, що може призвести до відсутності розуміння серед громадян про те, які проблеми вирішуються та які переваги приносяться новими заходами. Для подолання цієї проблеми важливо проводити ефективну інформаційну кампанію, залучати громадськість до обговорень, створювати можливості для участі та забезпечувати прозорий процес реформ. Громадська підтримка є ключовою для успішної реалізації будь-яких суттєвих змін у судовій системі.

Модернізація судової системи України є дуже важливою в наш час і має певні особливості та проблеми, втім при чесній роботі суддів та працівників органів влади все можна вирішити.

3.2. Шляхи підвищення ефективності державної політики судової системи в Україні

Підвищити ефективність судової системи в Україні можна підвищити виходячи з проблем, які існують. Підвищення ефективності судової системи в Україні вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів і остання реформа має значно покращити ситуацію, але на мою думку для покращення можна вжити таких заходів:

1) **Незалежність суддів.** Підвищення ефективності та незалежності суддів в Україні вимагає комплексу заходів, щоб забезпечити їхню спроможність працювати об'єктивно та без впливу зовнішніх чинників. Потрібно провести реформування законодавства для посилення гарантій незалежності суддів, включаючи захист від тисків з боку політичних чинників, бізнесу та інших впливових структур; розроблення прозорих та об'єктивних критеріїв для призначення суддів, що базуються на професійних якостях, компетенції та етиці, що вже починає працювати згідно існуючої реформи з заохоченням іноземних колег; встановлення строгого контролю за декларуванням доходів суддів та членів їхніх родин для попередження конфлікту інтересів та корупції; впровадження системи оцінки та перевірки професійних навичок суддів для забезпечення високого рівня компетентності. Ці заходи можуть допомогти покращити незалежність суддів та створити сприятливі умови для їхньої професійної діяльності, що відповідає принципам правової держави та довіри громадян до судової системи.

2) **Прозорість та доступність.** Це дуже важливо для забезпечення довіри громадян до правосуддя та ефективності системи. Для цього потрібно провести електронізацію процесів. Потрібно виконати впровадження електронних платформ для подання скарг, отримання інформації про судові процеси, доступ до документів та рішень судів може значно полегшити процес для громадян; забезпечення доступу громадськості до судових рішень та мотивації суддів аргументувати свої рішення допоможе у збільшенні

прозорості; забезпечення можливості громадськості спостерігати за судовими засіданнями, крім випадків, які вимагають конфіденційності, сприятиме більшій відкритості системи; проведення інформаційних кампаній та освітня робота з метою пояснення процесів судової системи та прав громадян; зберігання записів судових засідань та забезпечення доступу до них для публіки може сприяти більшій прозорості та відкритості; створення механізмів, які запобігають будь-якому тискам на суддів або втручанню у судові процеси, є ключовим для забезпечення незалежності та прозорості. Здійснення цих заходів допоможе зробити судову систему більш доступною та зрозумілою для громадян, сприяючи підвищенню рівня довіри та підтримки до правосуддя.

3) **Професійна підготовка та оцінка.** Підвищення ефективності професійної підготовки та оцінки судової системи та суддів в Україні може бути досягнуто через декілька ключових кроків: забезпечення доступу суддів до постійної професійної підготовки та навчання, які відповідають сучасним тенденціям та найкращим практикам у судочинстві; впровадження системи оцінки та перевірки професійних навичок суддів для забезпечення високого рівня компетентності; розроблення чітких та об'єктивних критеріїв оцінки роботи суддів, що базуються на етиці, кваліфікації та результативності; впровадження системи менторства для нових суддів, що допомагає їм швидше адаптуватися та вчитися від досвідчених колег; співпраця з міжнародними організаціями та партнерами для обміну досвідом та найкращими практиками у судочинстві; зпівпраця з міжнародними організаціями та партнерами для обміну досвідом та найкращими практиками у судочинстві. Ці заходи можуть допомогти підвищити якість професійної підготовки та оцінки суддів, що в свою чергу сприятиме покращенню рівня компетентності, об'єктивності та ефективності судової системи України.

4) **Ефективність процедур.** Підвищення ефективності судових процедур в Україні можна досягти через ряд заходів, спрямованих на оптимізацію та поліпшення роботи системи. Це може бути: впровадження електронних технологій для управління судовими справами, електронне

подання документів та підписи, що дозволяють прискорити та спростити процеси; розгляд справ в строкові терміни, впровадження механізмів для швидкого прийняття судових рішень, зокрема у питаннях, що стосуються корупції чи важливих правових питань; реформування судових процедур для їхнього оптимізованого та ефективного використання, щоб уникнути зайвої бюрократії та затримок; підтримка альтернативних методів вирішення конфліктів, які можуть зменшити потребу в судових розглядах та прискорити вирішення спорів; забезпечення належної підготовки та навчання для суддів, клерків та інших учасників судових процесів; залучення громадськості до судових процесів, що може сприяти публічності та прозорості рішень. Ці заходи спрямовані на покращення ефективності та оперативності судових процедур, що в свою чергу сприятиме підвищенню довіри громадян до судової системи та загальній якості правосуддя в Україні.

5) **Боротьба з корупцією.** Боротьба з корупцією в Україні є складною, але можливою завдяки комплексному підходу та реалізації різноманітних заходів. Для цього потрібно провести: вдосконалення законодавства та впровадження жорстких законів проти корупції, забезпечення їхнього виконання та реальних покарань для порушників; забезпечення відкритості та доступності інформації про діяльність державних установ, фінансових операцій, закупівель та інших процесів для громадськості; забезпечення незалежності та ефективності органів, що борються з корупцією, наприклад, Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; залучення громадян до процесу боротьби з корупцією через сприяння прозорості, подання скарг, моніторинг та відстеження корупційних випадків; створення культури нульової терпимості до корупції, яка сприяє зміні відношення суспільства до цього явища; забезпечення ефективної системи контролю, перевірок та покарань для осіб, винних у корупційних діях [34]. Такі методи, коли вони реалізовані комплексно та системно, можуть значно зменшити рівень корупції та сприяти побудові більш чесного та прозорого суспільства в Україні.

б) *Громадська підтримка та участь.* Підвищення ефективності громадської підтримки та участі у судовій системі в Україні є важливим аспектом зміцнення демократії та правової держави. Серед шляхів, які можуть бути ефективними : проведення освітніх кампаній та інформаційних заходів для громадян щодо їхніх прав та обов'язків у судовій системі, викликів та можливостей їх участі; забезпечення можливостей для взаємодії між громадськістю та представниками судової системи через обговорення, публічні обґрунтування рішень тощо; залучення та підтримка громадських організацій, які працюють у сфері прав людини та правосуддя, може сприяти активнішій участі громадян; створення онлайн-платформ для зворотного зв'язку між громадянами та судовою системою для подання скарг, коментарів та пропозицій; забезпечення доступу до інформації про судові процеси, рішення та документи для громадськості; створення умов для реальної участі громадян у судових процесах, дозвіл на присутність під час судових засідань у відповідних випадках. Ці заходи можуть сприяти підвищенню зацікавленості та активності громадян у судовій системі, що в свою чергу сприятиме збільшенню довіри до неї та підвищенню ефективності правосуддя.

Отже, щоб покращити ефективність судової системи в Україні, потрібно пропрацювати над проблемами, які існують.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено аналіз державної політики модернізації судової системи України. Здійснено науково-теоретичне узагальнення щодо вирішення проблеми, яка полягає в обґрунтуванні організації та діяльності механізмів реформування судової системи України. Було розглянуто основні напрями покращення державної політики, а також основні проблеми. Основні висновки кваліфікаційної роботи полягають в наступному:

Можна зробити висновок що досягнення мети, передбаченою стратегією реформування Ради Європи щодо основного програмного документу державного управління є укладеним. Отже вбачається за доцільне підпорядкувати процес реформування судової системи загальним принципам державного управління, що дозволить досягти бажаних результатів реформи та запровадити європейські стандарти судочинства, основний з яких належить до судові гілки влади – визнається Європейським Союзом показником рівня демократії і розвитку правової сфери в Україні .

Відповідно вищезазначеного сьогодні Україна стоїть на шляху приведення національного законодавства у сфері організації та здійснення у відповідність міжнародних стандартів. Створено комісії з залученням міжнародних експертів для підвищення кваліфікації суддів, перевірки їх на добросовісність, що сприятиме незалежності роботи суддів, покращення їх статусу в обличчі громадян, а також їх захисту .

Отже приходимо до висновку на даний час є недоліки та неузгодженість адміністративно правового регулювання судової системи, спостерігається недостатній рівень детальності окремих нормативно - правових актів та часткова невідповідальність умовам сьогодення. Нормативно - правове забезпечення судової системи потребує свого наукового вдосконалення, що приведе до створення узгодженої та цілісної судової системи.

Проведений аналіз нормативних актів указує на їх взаємодоповнюючий

характер та формування загального правового фундаменту впровадження інновацій у судове управління.

Отже активність у професійній діяльності залежить як від внутрішніх передумов, так і від зовнішніх умов. Однією із зовнішніх умов активності виступає соціальна оцінка професійної діяльності у вигляді реальної можливості й практичного втілення кар'єрного просування, що супроводжується в тому числі ростом добробуту. Таким чином, планування й здійснення кар'єри, задоволення потреб працівників апарату суду в самовираженні виступають важливим фактором, що мотивують активність у професійній діяльності.

Підвищити ефективність судової системи в Україні можна підвищити виходячи з проблем, які існують. Підвищення ефективності судової системи в Україні вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів і остання реформа має значно покращити ситуацію і можна вжити таких заходів, як: підвищення ефективності та незалежності суддів, забезпечити прозорість та доступність, підвищення ефективності професійної підготовки та оцінки судової системи та суддів в Україні, підвищення ефективності судових процедур, боротьба з корупцією, та підвищити громадську довіру.

Ми повинні вже зараз спрямовувати всі зусилля на підвищення ефективності здійснення правосуддя, використовуючи внутрішні механізми в співпраці між собою. На досягнення цієї мети спрямована Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2019-2023 роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституційний суд України. 5.5.1 Судова система України [Електронний ресурс] / Конституційний суд України – Режим доступу до ресурсу: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/551-sudova-systema-ukrayiny>.
2. 5.5.2.6.4. Незалежність [Електронний ресурс] // Конституційний суд України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: Конституційний суд України. 5.5.1 Судова система України [Електронний ресурс] / Конституційний суд України – Режим доступу до ресурсу: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/551-sudova-systema-ukrayiny>.
3. Полянський а.г. Реалізація конституційних засад справедливого та ефективного правосуддя / Полянський а.г.. // Юридичний наукоий електронний журнал. – 2019.
4. Стефанюк В.С., Лукашова Н. П. Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами. *Вісник Верховного Суду України*. 2001. № 2 (24). С. 36–38.
5. Даффи П. Европейская конвенция о правах человека и эффективность судебной защиты. *Судебный контроль и права человека: матер. рос.-британ. семинара (Москва, 12–13 сент. 1994 г.)*. Москва : Права человека, 1996. С. 140–177.
6. Гласність та відкритість судового процесу як гарантії доступу до правосуддя [Електронний ресурс] // СЬОМІЙ АПЕЛЯЦІЙНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://7aac.gov.ua/glasnist-ta-vidkritist-sudovogo-procesu-yak-garantii-dostupu-do-pravosuddya/#:~:text=Гласність%20та%20відкритість%20судового%20процесу%20–%20пріоритетний%20принцип%20кожного%20суду%20С%20який,в%20процесуальних%20кодексах%20та%20законах>.
7. Повоєнні інституційні зміни, які потрібні Україні [Електронний ресурс] // економічна правда. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/25/696354/>.

8. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ [Електронний ресурс] // Вісник Конституційного Суду України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/gorodovenko_v_instituciyna_nezalezhnist_sudovoyi_gilky_vlady_v_ukrayini_konstituciyno-pravovyy aspekt_1.pdf.

9. Грацьотова А. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / А. Грацьотова, А. Степанова // Economics. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No6/25.pdf>.

10. Бринцев, О.В. (2016). Процесуальна революція – це єдиний шлях електронного правосуддя. Безпекове інноваційне суспільство: взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання: матеріали міжнар. Інтернет-конф. нац. Юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, НДІ прав. Забезп. Інновації. Розвитку Нац. акад. прав. наук України, Наук. Б-ка. Харків, 24-26. Отримано з: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/10858> [в Україні].

11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 27.07.2022 № 2461-X (2022, 31 жовт.). Відомості Верховної Ради України (ВВР). Отримано з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 27.07.2022 № 2461-X (2022, 31 жовт.). Відомості Верховної Ради України (ВВР). Отримано з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

13. Рибак В., Боярський Н. (2019). Медіавідкритість судів України: результати всеукраїнського опитування працівників судів України. ГО «Вектор прав людини», Представництво Фонду Фрідріха Еберта в Україні. Київ

14. Смалюк Р. Як вимірюють правосуддя? [Електронний ресурс] / Роман Смалюк. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/news/yak-vumiriuiut-pravosuddia/#:~:text=За%20даними%20звіту%20за%202021%20рік%2C%20Україну%20віднесено%20до%20категорії,1%20бал%20з%204%20можливих.>

15. Як громадськість може впливати на судову реформу [Електронний ресурс] // Асоціація правників України. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://uba.ua/eng/news/5926>.

16. ЗАКОН УКРАЇНИ Про Вищу раду правосуддя [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/JH3ZW1AA?an=3>.

17. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>.

18. Чижик Г. Судова реформа в умовах війни [Електронний ресурс] / Галина Чижик. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://verfassungsblog.de/судова-реформа-в-умовах-війни/>.

19. Короєд С. О. Концепція реформування судової влади України [Електронний ресурс] / Короєд С. О., Кресіна І. О., Прилуцький С. В.. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/Прилуцький-Концепція-реформування-судової-системи.pdf>.

20. Петренко В. С. Інформаційні технології в судочинстві [Електронний ресурс] / Володимир Сергійович Петренко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16966/Петренко%20Інф.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

21. Алексєєв С. Ефективність судової системи має бути одним з основних критеріїв оцінки розвитку суспільства [Електронний ресурс] / Сергій Алексєєв – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/blog/sergiy_alekseev/347572_efektivnist_sudovoi_sistemi_maie.html.

22. Смалюк Р. Матриця українського правосуддя: оцінка української системи правосуддя за методикою EU Justice Scoreboard 2022 [Електронний ресурс] / Р. Смалюк, Т. Руда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу:

<https://pravo.org.ua/books/matrytsya-ukrayinskogo-pravosuddya-otsinka-ukrayinskoyi-systemy-pravosuddya-za-metodykoyu-eu-justice-scoreboard/>.

23. Expanding Freedom and Democracy [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://freedomhouse.org>.

24. Council of Europe European Commission for the efficiency of justice (CEPEJ) [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.coe.int/en/web/cepej>.

25. Указ Президента України Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.

26. Вищі спеціалізовані суди [Електронний ресурс]. – 1981. – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/TM013135>.

27. Судова реформа в Україні: короткий огляд [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://dejure.foundation/tpost/vrjdyipz1-sudova-reforma-v-ukran-korotkii-oglyad>.

28. Бліхар М. М. Правові засади взаємодії органів судової влади та громадянського суспільства: боротьба за верховенство права та незалежність суддів [Електронний ресурс] / Бліхар М. М.. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lsej.org.ua/2_2022/19.pdf.

29. Програма «Нове правосуддя». Опитування стосовно довіри до судової гілки влади, суддівської незалежності та підзвітності, сприйняття корупції та готовності повідомляти про її прояви. URL: <https://newjustice.org.ua/uk/novini/rezultati-natsionalnih-opituvan-naselennya-ta-pravnikiv-yaki-ye-uchasnikami-sudovih-provadzhen-shhodo-doviri-do-sudovoyi-gilki-vladi-suddivskoyi-nezalezhnosti-j-pidzvitnosti-sprijnyattya-koruptsiyi-ta/>

30. Месюк М.П. Взаємодія інститутів влади та громадянського суспільства в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Державне управління. 2018. С. 87–93. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/20.pdf

31. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

32. Мочульська М. Судова влада та громадськість: взаємодія в умовах конституційної реформи правосуддя в Україні. *Український часопис конституційного права*. 2018. No 3. С. 39–46. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2018-3/pdfs/3-marta-mochulska-sudova-vlada-hromadskist-vzaiemodiia-umovakh-konstytutsiinoi-reformy-pravosuddia.pdf>

33. Наливайко Л.Р., Олійник В.М. Теоретико-правова характеристика взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства : монографія. Дніпро : ДДУВС, 2019. 192 с.

34. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ОСТАННІХ РЕФОРМ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/NJ_Judicial_Corruption_Risks_Report_2017_UKR-1.pdf

35. Конституційний Суд України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ccu.gov.ua/novyna/konstytuciynyy-sud-ukrayiny-2>.

36. Реформування Ради Європи – глобальне завдання для вирішення локальних питань [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://coe.mfa.gov.ua/news/969-reformuvannya-radi-jevropi-globalyne-zavdannya-dlya-virishennya-lokalynih-pitany>.

37. Іноземний елемент [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.ua/articles/inozemnij-element/>.

38. Грабар С. Г. Адміністративно-правове регулювання у сфері адміністративного судочинства України: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 081 - право / наук. кер. М. І. Логвиненко. Суми. Сумський державний університет, 2020. 91 с.

39. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття) : монографія / [В. В. Галуцько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін.] ;

за заг. ред. В. В. Галуцька ; Херсон. юрид. ін-т Харків. нац. ун-ту внутр. справ.
– Херсон : Херсон. міська друк., 2010. – 376 с

40. Перспективи судових реформ [Електронний ресурс]. – 2017. –
Режим доступу до ресурсу: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/Перспективи-судової-реформи.pdf>.